

Diyanet İLMİ DERGİ

DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI
Dini Yayınlar Dairesi Başkanlığı

Üç Ayda Bir Yayınlanır

Cilt: 41 • Sayı: 4 • Ekim - Kasım - Aralık 2005

KUR'AN'DA İFTİRA KAVRAMI VE MÜFTERİLERİN HÜKMÜ

Mehmet SOYSALDI*

Özet:

Bu araştırmada, önce iftira kelimesinin anlamı üzerinde durularak, bu kavramın Kur'an-ı Kerim ve hadislerde kullanılış biçimleri incelenmiştir. Böylece iftira kavramının semantik analizi yapıldıktan sonra, Kur'an'da iftira ve müfterinin hükmü, iftiranın zararları ve iftiradan kurtulma çareleri gibi konular araştırılmıştır.

İftira, Kur'an'ın yasakladığı kötü davranışlardan biridir. Çünkü iftira sosyal barışı tehdit eden manevî bir hastalıktır. İftiranın gerek fert gerekse toplum üzerinde olumsuz tesirleri vardır. İftira, insanlar arasındaki sevgi, dostluk ve güveni zedelediği gibi fertler arasında çekişme ve düşmanlığın artmasına ve bu yolla toplumun düzenin bozulmasına sebep olmaktadır.

Toplum düzeninin sağlanması için Kur'an'ın emir ve yasaklarına uyulması ve insanlara hiçbir faydası olmayan iftira gibi kötü ve çirkin davranışlardan sakınılması gerekir.

Anahtar Kelimeler: İftira, Müfteri.

Abstract:

The Notion of the Calumny in the Qur'an and the Judgement on Calumniators

In this study, first of all, we emphasized the semantics of the word "calumny" and its usage meanings in the Qur'an and Hadiths. So, after doing the semantic analysis of the notion of calumny, we researched the judgement of calumny and calumniators, the harm of the calumny and solution to get rid of it.

Slander is one of the behaviors banned in the Qur'an. It is a spiritual illness threatening the social peace. It has negative influence both on individuals and society. Calumny both damages friendship and confidence among people and it also accelerates the enmity and argument among them. By this way, it causes the communal order of the society.

In order to keep the arrangement of the society, we must obey the commands and prohibitions of the Qur'an and avoid the bad behaviors like calumny which doesn't have benefit for human being.

Key words: Calumny, Calumniators

*Prof. Dr., Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

GİRİŞ

Yüce Allah, insanı en güzel bir şekilde yaratmış¹, onu yeryüzünün halifesi kılmış², ona şeref ve izzet bahşetmiştir.³ Kur'an, güvenilir insanların hüküm sürdüğü huzurlu ve emniyetli bir toplumu, barış içinde bir dünyayı makro hedef olarak belirlemiştir. Dolayısıyla buna engel olacak her kötülüğü yasaklamıştır.⁴

Kur'an, insanların birbirinin hukukuna saygı duyduğu, şeref ve haysiyetlerin korunduğu huzurlu bir toplumu gaye edinir. Dolayısıyla ferdin ahlâkî eğitimine büyük önem verir. Çünkü fert, toplumun yapı taşlarından biridir. Onun, olumlu veya olumsuz davranışları, öngörülen huzurlu toplumu aynı biçimde etkiler. Bu sebeple ferdin iyi ve kötü davranışlar konusunda bilgilendirilmesi, iyiliğe özendirilmesi, kötülükten sakındırılması gerekir. Kur'an-ı Kerim, öngördüğü bu toplumu oluşturmak için fertlere doğru ve güzel davranışları emreder, kötü ve çirkin davranışlardan da kaçınmalarını ister. Kur'an, bu doğrultuda bütün kötü vasıflardan sakındırmıştır. Kur'an'ın yasakladığı kötü ve çirkin davranışlardan biri de iftiradır.

Yaşadığımız toplumda tasvip edilmesi mümkün olmayan birçok davranışa şahit olmaktadır. Bizlere düşen evvela bu davranışlardan kendimizi korumak, daha sonra da yanlış davranış ve alışkanlık içinde olan insanları bu hallerinden vazgeçirmeye çalışmaktır. Bu konuda da örnek modelimiz ve rehberimiz tabii ki Hz. Peygamber'dir. Şayet bizler, Allah Resûlü'nün bu konudaki metot ve prensiplerine uygun olarak kötüler ve kötülüklerle mücadele etme yolunda gayret gösterirsek, onun başardığı gibi ideal bir toplum meydana getirme girişimlerimizde başarılı olabiliriz.

¹ Tîn, 95/4.

² Bakara, 2/30.

³ İsrâ, 17/70.

⁴ Kur'an'ın yasakladığı kötülüklerden bazıları için bkz., Hucurât, 49/11-12.

Bu araştırmamızda Kur'an-ı Kerim'de iftira kavramının semantik tahlilini yapıp, bu bağlamda Kur'an'da iftira ve müfterinin hükmü, iftiranın zararları ve iftiradan kurtulma çareleri gibi konuları açıklığa kavuşturmaya çalışacağız.

1. İftira Kavramının Anlamı

a. **Sözlük Anlamı:** İftira kelimesi, Arapça “Fe-Ri-Ye” kökünden gelmekte olup, iftial veznindeki mastardır. İftira kelimesi sözlükte, “uydurmak, yalan söylemek, asılsız isnatta bulunmak” anlamına gelmektedir.⁵

b. **Terim Anlamı:** İftira kelimesi, terim olarak, “bir kimseye işlemediği bir suç, günah yahut kusur sayılan bir söz, davranış veya nitelik isnat etmek” anlamında kullanılmaktadır.⁶ İftira eden kimseye de “müfterî” denilir. İftira, yalanın bir çeşididir. Hatta iftira, katmerli bir yalandır. Bunun temelinde kötü zan ve kıskançlık yatmaktadır. Her insanın hayattan çeşitli arzu ve beklentileri vardır. İnsan bu beklentilerine bazen erişemeyebilir. Böyle bir durumda, bazıları kendi kaderine razı olurken; bazı insanlar da arzu ettiklerini zorla elde etmeye çalışırlar. Bu bakımdan iftira, bir şeyi elde etmek veya o şeyi başkalarından kıskanıp, zarar verme düşüncesinden kaynaklanmaktadır. Yani her halükârda, dünyevî bir arzuya karşı olan zaafın neticesinde iftira yapılır. İftira son derece kötü ve tahrip edici bir hadisedir. İftira hem iftirayı yapan hem de kendisine iftira edilen kimse için oldukça rahatsız edici bir durumdur.⁷

2. İftiranın Anlam Alanına Giren Diğer Kavramlar

Buraya kadar iftira kavramını tahlil etmeye çalıştık. Ne var ki, bu temel kavramı çevreleyen öteki kavramları da ele almadan tablo tamam olmayacaktır.

⁵ el-Cevherî, İsmâli b. Hammad, *es-Sıhah Tacu'l-Luga ve Sıhahu'l-Arabiyye*, Dâru'l-İlm, Beyrut, 1979, VI, 2454; İbn Manzûr, Ebu'l-Fadl Cemalüddin Muhammed b. Mükerrem, *Lisuru'l-Arabi'l-Muhit*, Dâru'l-Fikr, 3.Baskı, Beyrut 1994, XV, 154.

⁶ Rağib el-İsfahânî, Ebu'l-Kasım Hüseyin b. Muhammed, *Müfredatu Elfazı'l-Kur'an*, ed-Dâru's-Şamiyye, Beyrut 1992, s. 634; İbn Manzûr, age., “efk” mad; Canbulat, Mehmet, “Toplumsal Güven Açısından İftira Ve Sonuçlarının Değerlendirilmesi”, *Diyanet Avrupa Aylık Dergi*, Sayı: 42, Ankara 2002, s. 29.

⁷ Şener, Sami, “İftira Mad.”, *Şamil İslam Ansiklopedisi*, İstanbul 2000, IV, 42.

Bu birbiri ile yakinen ilgisi bulunan kelimelerin teşkil ettiği kavramsal doku, iftiranın semantik sahasını oluşturmaktadır. Kur'an'da iftira kavramının semantik alanına giren bu kavramlardan bazıları "ifk, kazf, ramy, bühtan ve zûr" dur. Burada bu kavramlar üzerinde de durmak istiyoruz.

a) İfk Kavramı

İfk'in Sözlük Anlamı: İfk kelimesi, Arapçada "E-Fe-Ke" kökünden türetilmiş, "yalan, iftira ve günah" anlamına gelen bir mastardır.⁸ İftira eden kişiye, "Afik" denilir. "Çok iftira eden kişi" anlamında da "Effak" kelimesi mübalağalı ism-i fail olarak kullanılmaktadır.

Kur'an'daki Anlamı: İfk kelimesi, Kur'an'da 16 yerde fiil şeklinde, iki yerde "effak" şeklinde mübalağalı ism-i fail olarak, dokuz yerde de "ifk" şeklinde mastar olarak geçmektedir.⁹

Kur'an'da geçen ifk kavramının çeşitli türevleri, bazı ayetlerde, "İslam aleyhine asılsız söz uydurmak", bazı ayetlerde, "Hz.Peygamber ve eşi Hz.Aişe hakkında asılsız iddia ve iftiralarda bulunmak", bazı ayetlerde de, "Kur'an'ın uydurulmuş olduğu iddiasında bulunmak" manalarında "ifk, ifkûn kadim, ifkûn müftera ve ifkûn ifterahu" tabirleri kullanılmıştır.¹⁰

Kur'an-ı Kerim'in bildirdiğine göre, iftiranın en şiddetlilerinden biri iffetli mü'min kadınlara zina isnat etmektir. Böyleleri dünyada da ahirette de lânete uğramışlardır. Onlara büyük bir azap vardır. İffetli kadınlara zina isnat edip de, dört şahitle ispat edemeyenlere ceza olarak seksen değnek vurulacağı (Hadd-i Kazf), şahitliklerinin ebediyen kabul olunmayacağı ve böylelerinin, hak yoldan çıkmış kimseler olacağı ifade edilir.¹¹

⁸ Rağîb el-İsfahânî, age., s. 79; İbn Manzur, age., X, 390.

⁹ Bkz., Abdülbaki, Muhammed Fuad, *el-Mu'cemü'l-Müfrehes Li Elfazı'l-Kur'ani'l-Kerim*, Dârü İhyai't-Türasi'l-Arabî, Beyrut trs, s. 34.

¹⁰ Bkz., Ankebut, 29/17; Ahkaf, 46/11; Sebe, 34/43.

¹¹ Nur, 24/4, 23.

Nur suresinde Hz.Peygamber'in zevcesi hakkında yalan uydurarak iftira edenlerden bahsedilirken "ifk kavramı" kullanılmıştır. Olay özetle şöyle olmuştur:

Hız. Peygamber sahabilerle sefere çıkarken, her defasında kura ile belirlenen bir eşini de beraberinde götürürdü. Bu usulle, Mustalık oğulları gazasına (5/627) da Hız. Aişe katılmıştı. Peygamberimiz Müstalık gazasından ordusuyla Medine'ye dönerken bir konaklama yerinde, devenin üzerindeki mahfeden (devenin üstüne konan kapalı küçük odacık) tuvalet ihtiyacı için çıkan Âişe (r.anhâ), dönüşünde gerdanlığını düşürdüğünü fark etmiş ve gerdanlığını aramaya koyulmuştu.

Bu sırada Hız. Aişe zayıf olduğu için mahfenin içinde zannedilip boş mahfe deveye yüklenerek ordu hareket etmişti. Hız.Aişe döndüğünde ordunun hareket edip oradan ayrıldığını gördü. Bu durumda Hız. Aişe, mahfede olmadığı anlaşılınca kendisini bulmaya gelecekleri düşüncesiyle oturup beklemeye koyuldu. Bu esnada ordunun gerisinde unutulmuş eşyaları toplamak için görevli olan Safvan b. Muattal es-Sülemî (ra), Hız. Aişe'yi bulup devesine bindirerek Medine'ye götürdü. Bu hadise üzerine Safvan'la Hız. Aişe'nin yalnız başlarına ordunun gerisinde Medine'ye girmeleri dedikodu ve iftiralara neden oldu. Münafıklar, bu geri kalışı başka anlamlara çekerek, Hız. Âişe'ye akla gelecek en çirkin fiili yakıştırama vesilesi yaptılar. Münâfıkların reisi Abdullah b. Ubey ve arkadaşları bunu fırsat bilerek Hız. Aişe'ye zina iftirasında (ifk) bulundular.¹² Bir aydan fazla bir süreyle bu dedikodu Medîne'de dolaştı. Hız. Peygamber ve Hız. Aişe yakınları bu olaya çok üzüldü. Daha sonra Yüce Allah, Hız. Aişe hakkında Nûr sûresindeki şu ayetleri indirerek onu temize çıkardı:

¹² Geniş bilgi için bkz., İbn Hişam, *es-Sîretü'n-Nebeviyye*, (nşr. Mustafa es-Sakka ve dğr.), I-IV, Kahire 1356/1936, II, 289, 297-307; Köksal, M. Asım, *İslam Tarihi (Medîne)*, Şamîl Yay., İstanbul 1981, V, 60-85; Komisyon, *Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi*, Çağ Yay., İstanbul 1992, I, 483-488; Mevlânâ Şibli, *Büyük İslam Tarihi (Asr-ı Saadet)*, (trc. Ömer Rıza Doğrul), Eser Neşriyat, İstanbul 1978, III, 312-319; Fayda, Mustafa, "İfk Hadisesi", T.D.V. İslam Ansiklopedisi, İstanbul 2000, XXI, 507-509; Algül, Hüseyin, "İslam Tarihinden Örneklerle İftira Olayına Tahlili Bir Bakış", Diyanet İlmî Dergi, Cilt: 33, Sayı: 1, Ankara 1997, s. 7; Ersöz İsmet, "Kur'an'da İfk Olayı", Diyanet Dergisi, Sayı: XXIV/1, Ankara 1988, s. 47-55.

“O yalan haberi getirip ortaya atanlar, içinizden bir topluluktur. Siz onu sizin için bir şer sanmayın, bilakis o, sizin için bir hayırdır. Onlardan her kişi işlediği günahın cezasını görecektir. Onlardan o yalanın en büyüğünü idare edene de büyük bir azap vardır. Bu iftirayı işittiğiniz zaman, mümin erkeklerin ve mümin kadınların, kendiliklerinden hüsn-ü zanda bulunup da: ‘Bu apaçık bir iftiradır’ demeleri gerekmez miydi?”¹³

İşte Kur’an-ı Kerim, bize Hz. Âişe’nin iftiraya maruz kalması hadisesini unutulmaz bir ibret dersi olarak böyle anlatmaktadır.

b) Kazf Kavramı

Kazf’ın Sözlük Anlamı: Kazf kelimesi, Arapça “Ka-Ze-Fe” kökünden gelmekte olup “*atmak*” anlamına gelen bir mastardır. Mecazî olarak bir kişiyi suçlamak, kötü bir şeyle itham etmek anlamı vardır. Başkasına zina isnat eden şahsa “kazif”, kendisine zina isnat edilen kimseye “makzuf” denilir.¹⁴

Kazf kelimesi terim olarak ise, “*haksız olarak bir kimseyi zina suçuyla suçlamak*” anlamına gelmektedir.¹⁵

Kur’an’daki Anlamı: Kazf kelimesi, Kur’an’da değişik türevler şeklinde dokuz yerde geçmektedir.¹⁶ Kazf kelimesi, “**Onu sandığa koy, suya at; su onu sahile bıraksın...**”¹⁷ ayetinde olduğu gibi genellikle sözlük anlamında kullanılmıştır; Kur’an’da bir kişiyi zina suçuyla suçlamak anlamında kullanılmamıştır. Fakat gerek hadislerde gerekse İslam hukuku terminolojisinde “haksız olarak bir kimseyi zina suçuyla suçlamak” anlamında kullanıldığını görmekteyiz.¹⁸

c) Ramy Kavramı

Ramy’ın Sözlük Anlamı: Ramy kelimesi, Arapça “Ra-me-ye” kökünden gelen bir mastardır. “*Taş veya ok gibi maddî şeyleri atmak*” anlamında

¹³ Nur, 24/11, 12.

¹⁴ İbn Manzûr, age., IX, 276; Bilmen, Ömer Nasuhî, *Hukuka İslamiye ve İslahat-ı Fikhiyye Kamusu*, Bilmen Yay., İstanbul trs, III, 229.

¹⁵ Rağib el-İsfahânî, age., s. 661; Komisyon, *İslamî Kavramlar*, Ankara 1997, s. 426.

¹⁶ Bkz., Abdulbaki, age., s. 539; Ayrıca geçtiği ayetler için bkz., Ahzab, 33/26; Haşr, 59/2; Taha, 20/39, 87; Enbiya, 21/18; Sebe, 34/48, 53; Saffat, 37/8.

¹⁷ Taha, 20/39.

¹⁸ Bilmen, age., III, 229-249.

kullanıldığı gibi mecazî olarak ayıplayıp, sövmek ve bir kişiye zina suçunu isnat etmek anlamında da kullanılmaktadır.¹⁹

Kur'an'daki Anlamı

Ramy kelimesi, Kur'an'da değişik türevleriyle beraber, dokuz yerde geçmektedir.²⁰ Ramy kelimesi, Enfal suresinde **“(Ey Muhammed!) attığın zaman sen atmadın, fakat Allah attı. Müminleri güzel bir imtihanla sınamak için bunu yaptı...”**²¹ ayetinde sözlük anlamında fiil olarak kullanılmıştır. Aynı zamanda başka ayetlerde de, ‘iffetli kadınlara zina suçu isnat etmek’ anlamında da kullanılmıştır. Nitekim, Nur suresinde; **“Namuslu kadınları zina ile suçlayıp da sonra (bu suçlamalarını ispat için) dört şahit getiremeyenlere seksen değnek vurun...”**²², **“Eşlerini zina ile suçlayıp kendilerinden başka şahitleri bulunmayan kimseler...”**²³, **“O namuslu, bir şeyden habersiz, inanmış kadınlara zina iftira edenler dünyada da ahirette de lanetlenmişlerdir. Onlar için büyük bir azap vardır.”**²⁴ buyurulmaktadır. Bu ayetlerde de “yermüne” kalıbında fiil olarak kullanılmış ve bu fiile terim anlamında “iftira” manası verilmiştir.

d) Bühtan Kavramı

Bühtan'ın Sözlük Anlamı: Bühtan kelimesi, Arapçada “Be-He-Te” kökünden türetilmiş, “bühtan etmek, iftira etmek” anlamına gelen bir mastardır.²⁵

Kur'an'daki Anlamı: Bühtan kelimesi, Kur'an'da bir yerde meçhul fiil olarak “Bü-Hi-Te” şeklinde²⁶ geçmekte olup altı ayette de “bühtan” şeklinde²⁷ mastar olarak kullanılmıştır. Nur suresinde Hz. Peygamber'in zevcesine atılan

¹⁹ Rağıb el-İsfahanî, age., s. 366; İbn Manzur, age., XIV, 335.

²⁰ Bkz., Abdalbaki, age., s. 325; Ayrıca geçtiği ayetler için bkz., Enfal, 8/17; Mürselat, 77/32; Fil, 105/4; Nisa, 4/112; Nur, 24/4, 6, 23.

²¹ Enfal, 8/17.

²² Nur, 24/4.

²³ Nur, 24/6.

²⁴ Nur, 24/23.

²⁵ Rağıb el-İsfahanî, age., s. 148; İbn Manzur, age., II, 12.

²⁶ Bkz., Bakara, 258.

²⁷ Bkz., Abdalbaki, age., s. 139; Ayrıca geçtiği ayetler için bkz., Nur, 24/16; Mümtetine, 60/12; Nisa, 4/20, 112, 156; Ahzab, 33/58.

iftira anlatılırken, bu iftira, “bühtanün azim, (büyük bir iftira)” şeklinde vasıflandırılmaktadır.

“Yapılan iftirayı işittiğiniz zaman, ‘bunu konuşmamız bize yakışmaz, haşa, bu büyük bir iftiradır.’ demeniz gerekmez miydi?”²⁸

e) Zûr Kavramı

Zûr’un Sözlük Anlamı: Zûr kelimesi, Arapça sözlükte “yalan, batıl söz” anlamına gelmektedir.²⁹

Kur’an’daki Anlamı: Zûr kelimesi, Kur’an’da dört ayette geçmekte olup³⁰, bunlardan bir ayette kavil kelimesine izafe edilerek “kavlü’z-zûr”³¹ şeklinde, diğer üç yerde de “zûr”³² şeklinde isim olarak kullanılmıştır. Kur’an’da “yalan söz, boş ve faydasız söz” anlamında kullanılan bu kelime, Furkan suresinde müşriklerin Hz. Peygamber hakkında haksız ve asılsız söz uydurmaları anlamında şöyle ifade edilmektedir:

“İnkâr edenler: ‘Bu (Kur’an), yalandan başka bir şey değildir. (Muhammed) onu uydurdu, başka bir topluluk da kendisine yardım etti’ dediler ve kesin bir haksızlığa ve iftiraya vardılar.”³³

Bu ayette Hz. Muhammed (s.a.s.)’e inanmayan müşriklerin sözleri nakledilmektedir. Onlara göre Kur’an, Allah’ın sözü değil, Hz. Muhammed’in uydurduğu sözdür. O, başkalarının da yardımıyla bu sözleri uydurup Allah’ın sözü diye öne sürmektedir.³⁴ Yüce Allah, ayetin sonunda müşriklerin böyle söylemekle, zulüm ve tezvire, büyük bir haksızlığa ve yalancılığa başvurduklarını ifade etmektedir.³⁵

²⁸ Nur, 24/16.

²⁹ Rağib el-İsfahani, age., s. 387; İbn Manzur, age., IV, 337.

³⁰ Bkz., Abdulkaki, age., s. 334.

³¹ Bkz., Hac, 22/30.

³² Bkz., Furkan, 25/4, 72; Mücadele, 58/2.

³³ Furkan, 25/4.

³⁴ Ateş, Süleyman, *Yüce Kur’an’ın Çağdaş Tefsiri*, Yeni Ufuklar Neşriyat, İstanbul 1990, VI, 244.

³⁵ Yazır, Elmalılı, M.Hamdî, *Hak Dini Kur’an Dili*, Azim Dağıtım, İstanbul trs, VI, 54.

3. Kur'an'da İftira Kavramı

İftira kavramı, Kur'an'da çok kullanılan kavramlardan biridir. İftira kavramı, "İftera" fiilinin değişik kipleri halinde 59 yerde geçmektedir.³⁶ İftira kavramının geçtiği ayetleri teker teker incelediğimizde bu kavramın Kur'an'da genellikle, "Allah hakkında yalan uydurma, O'nun birliği, yetkinliği ve aşkınlığı ile bağdaşmayan iddialar ileri sürme" manalarında kullanılmış olduğunu görmekteyiz. Bu anlamları şöyle açıklayabiliriz:

a. Allah'a Ortak Koşmak (Şirk) Anlamında Kullanılması: Putperestler, gerçekte hiçbir gücü olmayan eşyalara birtakım sıfatlar vererek, Allah'ın yüceliğine yakışmayan vasıflarla Allah'a iftira etmektedirler. İşte iftira kavramı, şu ayette Allah'ın aleyhine yalan uydurarak şirk koşmak anlamında kullanılmaktadır:

"Şu bizim kavmimiz Allah'tan başka tanrılar edindiler. Onların tanrı olduğuna açık bir delil getirmeleri gerekmez miydi? Allah'a karşı yalan uydurandan daha zâlim kim olabilir?"³⁷

Bu ayet, delilsiz, sırf taklit olsun diye putlara tapanlara hitap ediyor. Çünkü putlara tapmanın hiçbir delili yoktur. Onlar uydurmadan ibarettirler. Allah'a ortak nispet etmek ise yalan ve iftiradır. Kim Allah'a ibadette Allah'ın yarattıklarını O'na ortak koşarsa büyük bir iftirada bulunmuş demektir. Allah'a bu şekilde ortak koşan kişi yalancı ve iftiracıdır.³⁸

Yine müşriklerin taptıkları putların tanrı olduğu inancını uydurmaları şöyle ifade edilmektedir: *"Bak kendi aleyhlerine nasıl yalan söylediler ve (tanrı diye) uydurdukları şeyler kendilerinden nasıl kaybolup gitti."*³⁹

³⁶ Abdalbaki, age., s. 517-518.

³⁷ Kehf, 18/15.

³⁸ Taberî, Ebu Cafer Muhammed b.Cerir, *Câmiu'l-Beyan an Te'vili Ayi'l-Kur'an*, Mısır 1954, V, 126; Macit, Nadim, *Kur'an ve Hadise Göre Şirk ve Müşrik Toplumu*, Damla Matbaacılık, Konya 1992, s. 29.

³⁹ En'am, 6/24; A'raf, 6/53.

Nitekim bir ayette de, “*Uydurduğu yalanı Allah’ın üzerine atan, yahut O’nun ayetlerini yalanlayandan daha zâlim kim olabilir? Şüphesiz suçlular asla onmazlar.*”⁴⁰ buyurulmaktadır.

b.Allah’a Karşı Yalan Uydurma Anlamında Kullanılması: Allah’a iftiranın diğer bir çeşidinin de yalan uydurmak şeklinde olduğu Kur’an’da şöyle ifade edilmektedir: “**Dillerinizin yalan yere nitelendirmesinden ötürü ‘Şu helâldir, şu haramdır,’ demeyin, sonra Allah’a karşı yalan uydurmuş olursunuz. Allah’a karşı yalan uyduranlar ise iflah olmazlar.**”⁴¹

Bu ayette görüldüğü gibi, “**kendi dillerinizle şu helâl, şu haramdır deyip Allah’a iftira etmeyiniz**” buyuruluyor ve kendi uydurma sözleriyle Allah’ın yarattığı şeyler üzerine yasaklar koyup bunları Allah’ın buyruğu gibi gösterenlerin iflah olmayacakları vurgulanıyor. Böylece birtakım akıl yürütmelerle, kıyaslarla Allah’ın mubah kıldığı yiyecekler üzerinde yasaklar koymanın, Allah’a karşı büyük bir saygısızlık olduğu anlatılıyor.⁴² Helâl ve haram olan şeyleri belirleyen, kuralları koyan Allah’tır.⁴³ Allah’ın hüküm koymadığı herhangi bir meselede uydurarak Allah adına kural koymak, Allah’a ortak koşmak olarak değerlendirilmiştir.

Yine şu ayetlerde de iftira kavramı, Allah’a yalan uydurmak anlamında kullanılmıştır: “**Bak nasıl Allah’a yalan uyduruyorlar. Apaçık bir günah olarak bu onlara yeter.**”⁴⁴, “**...Fakat inkâr edenler, Allah’a yalan uyduruyorlar ve çokları da akıl erdiremiyorlar.**”⁴⁵

Yine müşriklerin, Kur’an’ı Hz.Peygamber’in tertip ettiği yolundaki iddiaları, iftira kavramıyla şöyle ifade edilmektedir: “**Yoksa, Onu (Muhammed) uydurdu mu diyorlar? De ki: Eğer sizler doğru iseniz Allah’tan başka, gücünüzün yettiklerini çağırın da (hep beraber) onun**

⁴⁰ Yunus, 10/17. Ayrıca bkz., En’am, 6/21; Ankebut, 29/68.

⁴¹ Nahl, 16/116.

⁴² Ateş, age., V, 156.

⁴³ Kurtubî, Ebu Abdillâh Muhammed b.Ahmet el-Ensârî, *el-Câmi Li Ahkâmîl-Kur’an*, Dâru İhyâi’t-Türâsîl-Arabî, Beyrut 1985, X, 196.

⁴⁴ Nisâ, 4/50.

⁴⁵ Mâide, 5/103. Ayrıca bkz., Al-i İmran, 3/94; En’am, 6/21, 93, 144; A’raf, 7/38; Yunus, 10/60; Müminun, 23/38; Saf, 61/7; Sebe, 34/8.

benzeri bir sure getirin.”⁴⁶, “Yoksa, ‘Onu (Kur’an’ı) kendisi uydurdu’ mu diyorlar? De ki: Eğer doğru iseniz Allah’tan başka çağırabildiklerinizi (yardıma) çağırın da siz de onun gibi uydurulmuş on sure getirin.”⁴⁷, “Yoksa, ‘bunu uydurdu’ mu diyorlar? De ki: Eğer onu uydurduysam günahım bana aittir. Fakat ben sizin işlediğiniz günahtan uzağım.”⁴⁸

Kur’an-ı Kerim, peygamberlerin kıssalarını naklederken zaman zaman Allah’ın elçilerine ve inanmış salih insanlara, menfaatperestlik, delilik, kendini beğenmişlik, hırsızlık, zina gibi farklı iftiralar atıldığını belirtmektedir. Meselâ, Hz. Yusuf’un hayatı Müslümanların uğradıkları bu tür iftiraların örnekleriyle doludur. Hz. Musa, Hz. Süleyman ve hatta Peygamberimiz Hz. Muhammed, kavimleri tarafından haksız iftiralara uğramış peygamberlerdendir. Aynı şekilde Hz. Meryem, Peygamberimiz (sav)’in mübarek eşi Hz. Aişe ve Peygamberimiz (sav)’in yanında bulunan sahabiler de çeşitli iftiralara maruz kalmış salih insanlardır.

Bu insanlar kendilerine yöneltilen iftiraları her zaman örnek bir sabır ve tevekkülle karşılamış, inkârcıların bu baskılarına aldırış etmemiş ve Allah’ın emrettiği ahlâki yaşamaya ve insanları da doğru yola davet etmeye devam etmişlerdir.

Kuşkusuz peygamberlerin ve salih Müslümanların bu kararlılıklarını, tüm Müslümanların örnek almaları gerekmektedir. Allah bir ayetinde, “**Yoksa siz, sizden önce gelip geçenlerin başına gelenler size de gelmeden cennete gireceğinizi mi sandınız?...**”⁴⁹ buyurmaktadır. Yani tüm Müslümanların geçmişte yaşamış müminler gibi iftiralara uğramaları, Kur’an ahlâkından uzaklaşmaları için manevî baskı görmeleri kuvvetle muhtemeldir.⁵⁰

Allah bir başka ayetinde tüm müminlere, inkâr edenlerden eziyet verici sözler işiteceklerini, canlarıyla ve mallarıyla imtihan edileceklerini de şöyle bildirmektedir:

⁴⁶ Yunus, 10/38.

⁴⁷ Hud, 11/13.

⁴⁸ Hud, 11/35.

⁴⁹ Bakara, 2/214.

⁵⁰ ez-Zuhaylî, Vehbe, *et-Tefsiru'l-Münir*, Dâru'l-Fikr, Dımeşk 1991, II, 249.

“Andolsun, mallarımızla ve canlarımızla imtihan edileceksiniz ve sizden önce kendilerine kitap verilenlerden ve şirk koşmakta olanlardan elbette çok eziyet verici (sözler) işiteceksiniz. Eğer sabreder ve sakınırsanız (bu) emirlere olan azimdendir.”⁵¹

İşte bu tür olaylarla karşılaşan, samimi ve ihlas sahibi her mümin, geçmişteki müminlerin sabırlarına, tevekküllerine, samimi ve kararlı tavırlarına taliptir. Dolayısıyla geçmiştekilerin başlarına gelenler kendi başına geldiğinde de bunlara şaşırmaz, üzülmez, kesinlikle ümitsizliğe kapılmaz.

Burada Kur'an-ı Kerim'de zikredilen peygamberlerin ve salih insanların maruz kaldıkları iftiralara örnekler vermek istiyoruz.

I. Hz. Yusuf'a Atılan İftiralar

Hz. Yusuf çocukluğundan itibaren en yakınları tarafından zulüm görmüş, iftiraya maruz kalmış peygamberlerden biridir. Çocukluk yıllarından itibaren, çok temiz ve güzel ahlâklı bir insan olmasına rağmen kendi öz kardeşleri kıskançlıkları nedeniyle onu öldürmeye yeltenmişlerdir.⁵²

Erginlik çağına eriştiğinde, yanında kaldığı vezirin karısı Hz. Yusuf'tan ayetteki ifade ile "murad almak" istemiştir. Ancak Hz. Yusuf, imanı ve Allah korkusu nedeniyle, kadının bu isteğini reddetmiştir. Reddedilen kadın, kendisinden kaçmak isteyen Hz. Yusuf'a arkadan yetişerek gömleğinden tutup çekmiş ve bu esnada Hz. Yusuf'un gömleği arkadan yırtılmıştır. Tam bu sırada kadının kocası olan vezirle karşılaşmışlar, bunun üzerine kadın kendi suçunu gizlemek için Hz. Yusuf'a iftira atmış; onu kendisinden "murad almak" istemekle suçlamıştır.⁵³

Allah'tan korkan, daima Allah'ın rızasını gözeten bu tertemiz insan, hırsızlık ve zina gibi her toplumda ayıplanarak kınanan suçlarla itham edilmiş, suçsuzluğu açıkça ortada olmasına rağmen kendisine atılan iftira nedeniyle yıllarca hapiste tutulmuştur.⁵⁴

⁵¹ Al-i İmran, 3/186.

⁵² Yusuf, 12/10, 15; ez-Zuhaylî, age., XII, 214.

⁵³ Yusuf, 12/22-26; ez-Zuhaylî, age., XII, 241-244; Yazır, age., V, 39-40.

⁵⁴ Yusuf, 12/35, 42; Ateş, age., IV, 393; ez-Zuhaylî, age., XII, 263.

H. Yusuf'un kıskanç ve merhametsiz kardeşleri, konuşmalarının arasına sıkıştırdıkları bir cümle ile H. Yusuf'a gıyabında iftira atmışlar ve onu da hırsızlıkla suçlamışlardır.⁵⁵

H. Yusuf'un hayatında da örneğini gördüğümüz gibi, müminlere atılan iftira ne kadar çirkin olursa olsun, müminlerin aleyhine kurulan tuzak ne kadar güçlü olursa olsun, Allah'ın salih kulları er geç temize çıkarlar. Nitekim Müslümanlara karşı düzenlenen bu tür hileli düzenlerin başarıya ulaşamayacağı pek çok ayetle haber verilmiş ve H. Yusuf'un hayatı ile ilgili bu kıssa da tüm insanlara örnek ve ibret vesilesi olarak bildirilmiştir.

II. H. Musa'ya Atılan İftiralar

İsrailoğullarına peygamber olarak gönderilen H. Musa, -tıpkı diğer peygamberler ve samimi müminler gibi- inkârcıların birçok fiilî ve sözlü saldırılarına maruz kalmıştı. Allah'ın emriyle, Firavun'a giderek ona Allah'ın varlığını ve hak dini anlatan H. Musa, Firavun'un inkârcı ve saldırgan tutumuyla karşılaşmıştır. Firavun, kendisini bir ilah gibi görüyor, tüm Mısır'ın ve Mısır üzerindeki bütün insanların tek sahibi ve hakimi olduğunu zannediyordu.

Tek gerçek ilahın, tek gücün ve insanların tek sahibinin Allah olduğunu halkının öğrenmesi durumunda, eskisi gibi ilahlık iddia edemeyeceğinin ve insanlara zorbalıkla boyun eğdiremeyeceğinin de farkındaydı. Bu nedenle halkının H. Musa'ya inanmaması için çeşitli yollara başvurdu. İşkence ve ölümlle tehdit etme Firavun'un sıkça başvurduğu yöntemlerden biriydi. Bir diğer yöntemi ise, H. Musa'ya ve kardeşi H. Harun'a iftira atmak olmuştur.

Firavn ve çevresinin H. Musa'ya attıkları iftiraları şu şekilde ifade edebiliriz: H. Musa'nın mevki ve makam peşinde olduğunu, yeryüzünde büyüklük elde etmeye çalıştığını düşünmüşler ve onu iktidarlarına bir rakip olarak görmüşlerdir.⁵⁶

⁵⁵ Yusuf, 12/77; Ayrıntılı bilgi için bkz., Ateş, age., IV, 411.

⁵⁶ Yunus, 10/78; ez-Zuhayfi, age., XI, 237.

Hız. Musa'ya halkın güvenliğini ve huzurunu tehdit ettiği iftirasında bulunarak onu, insanları "yurtlarından sürüp çıkarmayı istemekle" suçlamışlardır.⁵⁷

Yüce Allah, Hz. Musa'ya peygamberliğini ispat etmek için mucize olarak âsâ vermiş, o da âsâ ile Mısır'lı sihirbazları mağlup etmiş, bunun üzerine olayı gören bazı insanlar iman etmişler, Firavun buna rağmen iman etmediği gibi, halkın da inanmasını engellemek için, Hz. Musa'yı yalancılık, büyücülük ve sihir yapmakla suçlamıştır.⁵⁸

Sonunda Allah, Firavun ve çevresinin kurdukları hileden Hz. Musa'yı korumuş ve Firavun'un çevresini de azabın en kötüsü ile cezalandırmıştır.⁵⁹

İnsanların unutmaması gereken en önemli konulardan biri ise, Firavun'un ve onun yolunu izleyen inkârcıların dünyada uğradıkları azabın ahiretteki azap yanında çok küçük kaldığıdır.

Dünyadayken Allah'ın ayetlerine karşı büyülenen, Allah'ın elçilerine ve salih kullarına zorluk çıkaran, onlara iftiralar atan, tuzaklar kuran, dini yalanlayan, Allah'ın emrettiği ahlâkı beğenmeyerek kendi çirkin ahlâklarını yaygınlaştırmaya çalışan insanları ahirette zorlu bir azap beklemektedir.

III. Hz. Meryem'e Atılan İftiralar

Hız. Yusuf'un maruz kaldığı iffetsizlik iftirasının bir benzeri, tarihte Müslüman kadınlara yönelik olarak da yapılmıştır. Hz. Meryem, Allah'a olan imanı, samimiyeti, temizliği, iffeti ve güzel ahlâkı ile Allah'ın dünya kadınlarna örnek olarak gösterdiği mübarek bir insandır.

Hız. Meryem, Allah'ın dilemesi ile babasız bir çocuk dünyaya getirmiştir. Çocuğu ile birlikte kavminin içine girdiğinde ise, büyük bir tepki almış ve utanmaz bir kadın olmakla suçlanmıştır.⁶⁰

Ancak kavminin her türlü iftirasına, suçlamasına ve çirkin davranışına rağmen, Hz. Meryem tevekküllü ve sabırlı tavrından ödün vermemiş. Allah'ın

⁵⁷ Şuara, 26/34-35; A'raf, 7/123; Yazır, age., IV, 97-98; ez-Zuhaylî, age., IX, 48; XIX, 145.

⁵⁸ Bkz., Taha, 20/56-73; Kasas, 28/36-38; Mü'min, 40/23-24; Yazır, age., VI, 518; ez-Zuhaylî, age., XXIV, 104.

⁵⁹ Mü'min, 40/45; Yazır, age., VI, 527; ez-Zuhaylî, age., XXIV, 131.

⁶⁰ Meryem, 19/27-28; ez-Zuhaylî, age., XVI, 81-82.

yardımının hep yanında olduğunu bilerek hareket etmiştir. Allah'ın emri ile konuşma orucu tutarak kavmi ile bir süre konuşmamıştır. Onun yerine henüz beşikte olan Hz. İsa, Allah'ın izniyle konuşmuş ve Allah'ın bir mucizesi olduğunu insanlara göstermiştir.

IV. Hz. Muhammed (s.a.s.)'e Atılan İftiralar

Hz. Muhammed (s.a.s.)'e Mekke döneminde müşrikler tarafından çeşitli iftiralar atılmıştır. Onun Allah'ın dinini anlatmasına mani olmak ve insanların onun tebliğ ettiği gerçekleri dinlemelerini engellemek için türlü yollar denemişlerdir. Meselâ, Mekke müşrikleri, Hz. Muhammed (sav)'i akli yetersizlik, cinlenmiş veya büyülenmiş olmak⁶¹ gibi sıfatlarla niteleyerek, insanlar önünde onu küçük düşürmeye çalışmışlardır.

Kur'an, onların bu iftiralarını bize şu şekilde bildirmektedir: **"Müşrikler: "Ey kendisine kitap indirilen (Muhammed) gerçekten sen cinlenmiş (bir deli)sin."**⁶², **"O, gerçekten bir delidir."**⁶³ diyerek ondan yüz çevirdiler ve **"(Bu,) Öğretilmiş bir delidir."**⁶⁴ dediler. Bu gibi sözlerle onu delilikle itham ettiler.

Hatta inkar edenler, Hz. Muhammed (sav)'e inananlara; **"siz ancak büyülenmiş bir adama uyuyorsunuz."**⁶⁵ diyerek onları dinlerinden vazgeçirmeye çalışmışlardır.⁶⁶ Yine müşrikler, Hz. Peygamber'in getirmiş olduğu mucizelerine sihir⁶⁷ dediler; onu kahinlik,⁶⁸ mecnunluk ve şairlikle⁶⁹ itham ederek iftirada bulundular.⁷⁰ Bütün bu engellemelere rağmen, Hz. Muhammed (sav) azim ve sebatla İslamı insanlara tebliğ etmeye devam etmiş, sonunda da Yüce Allah onu başarılı kılmıştır. Geçmişte yaşamış olan peygamberlere ve salih insanlara çirkin iftiralarla zarar vermeye çalışanlar, bu

⁶¹ İsra, 17/47; ez-Zuhaylî, age., XV, 91.

⁶² Hicr, 15/6.

⁶³ Kalem, 68/51.

⁶⁴ Duhan, 44/14.

⁶⁵ Furkan, 25/8.

⁶⁶ ez-Zuhaylî, age., XIX, 23; Ateş, age., VI, 247.

⁶⁷ Saffat, 37/14-15; Zuhuf, 43/30; Kamer, 54/2.

⁶⁸ Tur, 52/29.

⁶⁹ Tur, 52/30.

⁷⁰ ez-Zuhaylî, age., XV, 91; XXVII, 74-75.

iftiraları sebebiyle hem dünyadaki hem de ahiretteki azaptan kurtulamayacaklardır.

4. Hadislerde İftira Kavramı

Hadislerde suçsuz kişilerin namuslarına iftira edilmesi manasında ifk, kaza ve remy kelimeleri kullanılmıştır. Müslümanları kötü huy ve davranışlardan uzak tutmaya çalışan Hz. Peygamber onları iftira konusunda da uyarmıştır.

İftiranın, geniş çaplı düzenler kurularak atılanlarından, sıradan insanların günlük konuşmalarının arasına sıkıştırdıkları dedikodu tarzı iftiralara kadar, birçok çeşidi vardır. İftiranın en kötüsü hiç şüphe yok ki, iffetle ilgili olanıdır. Namuslu bir kadına iftira etmek onun dünyasını yıkar. Çünkü iffet, kadının en değerli varlığıdır, iftira onu perişan eder; günahsız yere ölüncüye kadar üzüntü çekmesine sebep olur. Nitekim Peygamberimiz, namuslu kadınlara iftira etmeyi, insanı helâk edici günahlardan saymış ve şöyle buyurmuştur:

“İnsanı mahveden yedi şeyden kaçının.”

“Ey Allah’ın elçisi, bu yedi şey nedir?” diye sorduklarında,

- Peygamberimiz: *“Allah’a ortak koşmak, sihir yapmak, Allah’ın, öldürülmesini haram kıldığı bir kimseyi haksız yere öldürmek, yetim malı yemek, faiz yemek, düşmana hücum anında savaştan kaçmak, namuslu, kendi halinde olan mü’min kadınlara zina iftirası yapmaktır.”* buyurdu.⁷¹

H.z. Peygamber, İslama yeni girenlerden biat alırken, “Allah’a, hiç bir şeyi ortak koşmamak, hırsızlık yapmamak, zina yapmamak, çocukları açlık korkusuyla öldürmemek, hiç bir hayırlı işte Resûlullah’a muhalefet etmemek, gibi prensipler yanında, “yalan dolanla hiçbir kimseye iftirada bulunmama”yı da zikretmesi oldukça manidardır.⁷²

Yine, hicretten hemen sonra Hz. Peygamber’in, kadınlardan, “gayr-i meşru bir çocuk dünyaya getirmekten ve bunu kocalarına nispet etmekten kaçınmaları” konusunda biat alırken bunu “bühtan” kelimesiyle ifade etmesi de,

⁷¹ Buharî, Tıb, 48; Müslim, İman, 38.

⁷² İbn Hişam, age., II, 73-75; İbnü'l-Esîr, Ebu'l-Hasan Ali b. Muhammed, *el-Kâmil fi't-Tarih*, I- XII, Beyrut 1385/1965, II, 96; Algül, agm., s.8.

üzerinde dikkatle durulması gereken bir husustur. Buna Kur'an-ı Kerim'de de şöyle işaret edilmektedir: “Ey Peygamber, mü'min kadınlar, Allah'a hiçbir şeyi ortak koşmamak, hırsızlık yapmamak, zina etmemek, çocuklarını öldürmemek, elleri ve ayakları arasında bir iftira düzüp-uydurmamak (gayr-i meşru olan bir çocuğu kocalarına dayandırmamak), ma'ruf (iyi, güzel ve yararlı bir iş) konusunda isyan etmemek üzere, sana biat etmek amacıyla geldikleri zaman, onların biatlarını kabul et ve onlar için Allah'tan bağışlanma dile. Şüphesiz Allah, çok bağışlayandır, çok esirgeyendir.”⁷³

İftira eden kimse, bununla amacına ulaşamaz ve sonunda dünyevî ve uhrevî bakımdan kendisi zararlı çıkar. Nitekim Hz.Peygamber (sav): “İftira eden kimse zarara uğramıştır”⁷⁴, “Bir kimse, bir mümin hakkında olmayan bir şey söyleyerek iftirada bulunursa, iftiraya uğrayan kimse, onu affedinceye kadar, Allah Tealâ onu cehenneme sokar.”⁷⁵ buyurmaktadır.

5. Kur'an'da İftira ve Müfterinin Hükümü

Asılsız yere insan şeref ve haysiyetini yok eden, kemiren iftira, içtimai hayatın en büyük belalarından biri olmakla kalmamış, tarih boyunca toplumların en çirkin hastalıklarından biri olmuştur. Bunun için iftira dinimizde şiddetli bir şekilde yasaklanmış ve büyük günahlardan sayılmıştır. Yapılan iftira ile kul hakkı alınmış olduğu için hak sahibi hakkını helâl etmedikçe iftira eden kişinin Allah tarafından affedilmesi mümkün değildir. Bir hadiste iftira ve diğer çeşitli günahlar sonucu başka insanların hakkını alanların kıyamet günündeki hesaplaşmada sevaplarının, hakkını yediği kişilere verileceği ve sevapları tükenerek iflas etmiş kişi durumuna düşerek cehenneme atılacakları belirtilmektedir.⁷⁶

Kur'an, gerçekte zina suçlusu olmayan kimseyi, zina ile suçlayan kişiye seksen değnek vurulmasını şöyle emretmektedir. “**Namusu kadınları zina ile suçlayıp da sonra (bu suçlamalarını ispat için) dört şahit getiremeyenlere**

⁷³ Mümtetine, 60/12.

⁷⁴ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, I, 91.

⁷⁵ Ebu Davud, *Edeb*, 41.

⁷⁶ Müslim, *Birr*, 60; Tirmizi, *Kıyame*, 2; Ahmed b.Hanbel, *age.*, II, 203.

seksen değnek vurun ve artık onların şahitliğini asla kabul etmeyin. Onlar yoldan çıkmış kimselerdir.”⁷⁷

Bu ayette namuslu kadınlara iftira edip dört şahit getiremeyenlere seksen değnek vurulması emredilmektedir ki, buna İslam hukukunda “*Hadd-i Kazf: Zina İftirası Cezası*” denir.⁷⁸ Ayrıca iftira ve yalancılığı sabit olan kimsenin sözüne güvenilmemesi gerektiği bildirilerek, şahitliğinin kabul edilmemesi emredilmektedir.⁷⁹

Bu ayette “*namuslu kadınları suçlayanlar*” deniliyor. Erkeklerle böyle iftira atanlar hakkında bir şey söylenmiyor. Bazı âlimler, bu ayetin, sadece kadınlar hakkında olduğunu söylemişlerdir. Fakat âlimlerin çoğunluğu, kadınla erkek arasında bir fark görmemişlerdir. Erkeği de zina ile suçlayıp sözünü dört şahitle ispat edemeyen kimsenin de ayette belirlenen cezaya çarptırılacağını söylemişlerdir.⁸⁰

Nur suresinin 4. ayetine göre, Yüce Allah, müfteriye üç ceza vermektedir:

- 1) Seksen değnek vurulması,
- 2) Şahitliğinin kabul edilmemesi,
- 3) Fasık sayılması.⁸¹

Nur suresi 5. ayette Yüce Allah, tövbe edip uslananları bağışlayacağını belirtmektedir. Allah affettiğine göre kulların da affetmeleri gerekir. Çünkü kul hakkına karşılık olarak ona gerekli ceza verilmiştir. Sonra adam tövbe edip uslanmış, iyi hal sahibi olmuştur. Artık bu kimseyi toplum gözünde sürekli küçük düşürmek doğru değildir. Onun şahitlik hakkını tanımak gerekir.⁸²

⁷⁷ Nur, 24/4.

⁷⁸ İslam hukukunda Hadd-i Kazfle ilgili ayrıntılı bilgi için bkz., İbn Rüşd, Muhammed b. Ahmed b. Muhammed b. Ahmed b. Rüşd el-Kurtubî el-Endelusi, *Bidayetü'l-Müctehid ve Nihayetü'l-Muktesid*, Mısır 1983, II, 539-542; el-Cezerî, Abdurrahman, *Kitabu'l-Fikhi ale'l-Mezahibi'l-Erbea*, Daru'r-Reşadi'l-Hadise, el-Ma'rib, trs., V, 212-216; Bilmen, age., III, 229-249; Cassas, Ebu Bekir Ahmed b. Ali er-Râzî, *Ahkâmu'l-Kur'an*, Dâru'l-Kitabi'l-Arabî, Beyrut trs., III, 267-271.

⁷⁹ Cassas, age., III, 271-272; Kurtubî, age., XII, 176-177.

⁸⁰ Râzî, age., XXIII, 156; Ateş, age., VI, 155.

⁸¹ İbn Rüşd, age., II, 539-542; el-Cezerî, age., V, 212-216; es-Sabuñî, Muhammed Ali, *Ravâiu'l-Beyan Fi Tefsiri Ayâti'l-Ahkam*, Mektebetü'l-Gazalî, Dimeşk 1980, II, 59.

⁸² Kurtubî, age., XII, 180; Ateş, age., VI, 155.

Bazı tabiun âlimleri ve fıkıh mezheplerine göre, had vurulmadan tövbe eden kimseden had düşer. Kimine göre yalnız tövbe kafi değildir. İftira ettiğini itiraf etmesi gerekir. Kimine göre yalnız itiraf da yetmez. Haddin düşmesi için iftira edilenin affı gerekir. Nitekim kısas da ancak maktulün ailesinin affı ile düşmektedir.⁸³

Bu ihtilaf, ayetteki “*ancak tövbe edenler...*” ifadesindeki istisnanın, bir önceki ayetteki bütün hükümlere mi, yoksa yalnız ayetin sadece son cümlesine mi mahsus olduğu düşüncesinden doğmuştur. Hanefilere göre ayetteki istisna yalnız fıska ilişkindir. Şafii ise, istisnanın, önceki hükümlerin tamamıyla ilişkili olduğunu, tövbe ile haddin düşeceğini, şahitliğin kabul edileceğini, fıskın da kalkacağını söylemiştir.⁸⁴

Koca, karısına zina isnadında bulunur ve dört şahitle bunu ispat edemezse “mulâane” yoluna başvurulur. Nitekim Nur suresinin 6-9. ayetleri de bu hükmü bize şöyle açıklamaktadır: **“Eşlerine zina isnadında bulunup da kendilerinden başka şahitleri olmayanlara gelince, onların her birinin şahitliği, kendisinin doğru söyleyenlerden olduğuna dair dört defa Allah adına yemin ederek şahitlik etmesi, beşinci defa da, eğer yalan söyleyenlerden ise Allah’ın lanetinin kendi üzerine olmasını dilemesidir. Kadının, kocasının yalan söyleyenlerden olduğuna dair dört defa Allah adına yemin ve şahitlik etmesi, beşinci defa da, eğer (kocasını) doğru söyleyenlerden ise Allah’ın gazabının kendi üzerine olmasını dilemesi kendisinden cezayı kaldırır.”**⁸⁵

Yukarıda meallerini verdiğimiz dört ayette ifade edilen uygulama İslam hukukunda “liân” olarak nitelendirilmektedir.⁸⁶ Karısının zina suçu işlediğini iddia eden bir koca, eğer iddiasını ispat etmek için dört şahit getiremezse, karı ve koca hakim huzuruna çağrılarak liana davet edilir. Her iki taraf da

⁸³ el-Cezerî, age., V, 240-243; Kurtubî, age., XII, 180; Ateş, age., VI, 156.

⁸⁴ Kurtubî, age., XII, 179; Ateş, age., VI, 156; Ayrıntılı bilgi için bkz., es-Sabunî, age., II, 70-71.

⁸⁵ Bkz., Nur, 24/6-9.

⁸⁶ İslam hukukunda Liân ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz., İbn Rüşd, age., II, 137-145; el-Cezerî, age., V, 104-114; Bilmen, age., II, 325-366; Cassas, age., III, 285-288.

doğruluklarını bu ifadelerle beyan ederlerse, erkek kazf cezasından, kadın da zina cezasından kurtulur ve bu şekilde evlilik bağı sona erer.⁸⁷

Herhangi bir insana haksız yere fiil ile veya yalan vs. söz ile eza cefada bulunan, salih kişilere kötü sözlerle sataşan, onu bunu gıybet eden veya elleriyle, gözleriyle, kaşlarıyla yaptığı işaretlerle halka eza veren kimseler ve ahlâken mükemmel bir şahıs hakkında yalan, dedikodu, iftira ve küfür ifade eden bir yazıyı halk arasında yayan kişilere bu kötü sözlerin konuşulduğu yerlerde itiraz etmeden dinleyen kimselere İslam hukukuna göre tazir cezası uygulanır.⁸⁸

Görüldüğü gibi iftiranın çok çeşitleri vardır. Fakat bunun en kötü ve çirkini ırz ve namusla ilgili olanıdır. Nice huzurlu, sıcak yuvalar, iftiralar yüzünden sarsıntı geçirerek, darmadağın olmuştur. İftiranın bu yönü o kadar ağır ve toplum için o kadar tehlikelidir ki, işte Kur'an, bu tehlikenin büyüklüğünü bizlerin gözleri önüne sererek ibret almamızı ve her türlü iftiradan kesinlikle sakınmamızı istemektedir.

Netice olarak diyebiliriz ki, müfterinin dünyadaki cezası, halk arasında rezil rüsvay olmak, ahiretteki cezası ise cehennem azabıdır. Ayet ve hadisler dikkatlice incelendiğinde, İslam dininde, ferdin salahına ve toplumun huzuruna çok önem verildiği ortaya çıkmaktadır.

6. İftiranın Zararları

İftira son derece kötü ve tahrip edici bir fiildir. Dolayısıyla hem iftira eden hem de kendisine iftira edilen kimse için bu durum çok vahimdir.

İftiranın gerek fert gerekse toplum hayatında bir çok zararı vardır. Bunları kısaca şöyle açıklayabiliriz:

a.Ferdi Zararları: İnsanın şeref ve namusu, hayatta sahip olduğu bütün maddi şeylerden önemlidir. İnsanın şeref ve haysiyetine yönelik onu toplumda küçük düşürecek türden maddî ve manevî yönden zarar verecek her türlü iftira onun malını mülkünü gasbetmekten daha büyük bir haksızlıktır. Gasbedilen,

⁸⁷ Ayrıntılı bilgi için bkz., Cassas, age., III, 289-290; Kurtubî, age., XII, 182-184; es-Sabunî, age., II, 84-98; .

⁸⁸ Ayrıntılı bilgi için bkz., Bilmen, age., II, 305-328; Algül, agm., s.11.

kaybolan mal, tekrar temin edilebilir veya yerine yenisi alınabilir ama yaralanan ve lekelenen şeref ve haysiyet tekrar iade edilemez. Haksız yere yapılan iftiralar sonucu pek çok kişi hayatta telafi edilemez zararlara uğramaktadır. İftira yapan kişi şunu iyi bilmelidir ki, suçsuz günahsız insanlar aleyhine yapılan her konuşma, her tavır ve her zulüm mutlaka yapan kişinin dünyada ve ahirette şiddetli bir pişmanlık yaşamasına; telafisi olmayan, içini yakan, onu kahreden bir sıkıntı ile karşılaşmasına neden olacaktır.

b)Sosyal Zararları: İftira sonucunda insanlar arasındaki sevgi ve dostluk bağları zayıflar; dayanışma gücü ortadan kalkar. İnsanlar birbirine güven duymaz olurlar. Bu güvensizlik, bir toplumun sosyal hayatını tamamen felce uğratan yıkıcı bir etki yapar. İftira, toplumdaki güzellikleri yakıp bitiren bir ateş gibidir. İftira, toplumda adaletin tam olarak etkisini kaybettiği zamanlarda yaygınlaşabilen bir sosyal ve ahlâkî hastalıktır. Çünkü adaletsizlik ve takipsizlik, kötü fiillerin yaygınlaşmasına ve artmasına yol açan bir başıboşluğa sebep olmaktadır.⁸⁹

7. İftiradan Kurtulma Çareleri

Kur'an-ı Kerim'in belirttiğine göre, insan güvenilir olmalıdır. Yüce Allah güven telkin etmeyen bozguncu insanları sevmez.⁹⁰ Bozguncu ve fasık insanların getirip haber verdikleri şeyler, araştırılıp incelenmeden kabul edilmemelidir. Hz.Peygamber (sav), Müslümanı elinden ve dilinden diğer Müslümanların emin olduğu, zarar göremediği kimse olarak tarif etmiş⁹¹ söz söylerken yalan söylemeyi, vaad ettiğinde sözünde durmamayı, kendisine bir şey emanet edilince, ihanet etmeyi münafıklık alameti olarak saymaktadır.⁹² İslam, insanlara kötü sözle hitap etmeyi, onlara lânet edip sövüp saymayı yasakladığı gibi, insanların kusurlarını başlarına kakma, su-i zanda bulunma ve başkalarının ayıplarını araştırmayı da hoş görmemektedir.⁹³ İslam peygamberi, gerçek mü'mini; kendisi için sevip istediğini başka insanlar için de sevip isteyen

⁸⁹ Şener, agm., IV, 42;

⁹⁰ Bakara, 2/205.

⁹¹ Buhârî, İman, 4.

⁹² Buhârî, İman, 24.

⁹³ Buhârî, Mezalim, 3.

kişi olarak nitelendirmektedir.⁹⁴ Günahsız yere insanların azap çekmesine ve huzursuz olmasına sebep olmak ne kötü bir davranıştır. İnsan kendisine yapılmasını istemediği bir şeyi başkasına da yapmamalı, üç günlük dünya için ahiretini yıkmamalıdır. İşte müfteri, iftiranın kendisine yapılması halinde, bunun kendi ruhunda meydana getireceği tahribatı hesap ederek, bu kötü huydan vazgeçmelidir. Hata yapan herkes gibi müfteri de yaptığı bu iftiranın günahından kurtulabilmesi için, samimi bir tövbe etmesi gerekir.⁹⁵ Allah katında yapılan tövbenin kabul edilmesi için, iftiraya uğrayan kişiden helâllik dilemek gerekmektedir. Çünkü iftira, kul hakkına giren büyük bir günahtır. Kul hakkı ile ilgili bir günah işleyen günahkarın, hakkına tecavüz ettiği kişiden mutlaka helâllik alması gerekir. Aksi takdirde Allah o kişinin tövbesini kabul etmez.

Sonuç

Arapça sözlükte, “*uydurmak, yalan söylemek, asılsız isnatta bulunmak*” anlamına gelen “iftira” kavramı, dini terim olarak: “bir kimseye işlemediği bir suç, günah yahut kusur sayılan bir söz, davranış veya nitelik isnat etmek” anlamında kullanılmaktadır.

Kur’an, bazı ayetlerde iftira kavramıyla eş anlamlı olarak “*ifk, kazf, ramy, bühtan ve zur*” gibi kelimeleri de kullanmıştır.

İftira, genellikle çıkarları zedelenen, birine karşı düşmanlık, kin ve hınc besleyen veya başkalarıyla rekabet içinde olan, yalan söylemekten çekinmeyen kötü niyetli insanların, karşısındaki kişiye veya kişilere zarar vermek amacıyla başvurdukları çirkin yöntemlerden biridir. Kur’an ahlâkından uzak olup da, dolayısıyla insani değerlerden uzak yaşayan toplumlarda, yaygın olarak başvurulan karalama yöntemlerinden biridir.

⁹⁴ Buharî, İman, 6; Müslim, İman, 71; Nesâî, İman, 19; Tirmizî, Sıfatü'l-Kıyame, 60; İbn Mâce, Mukaddime, 9.

⁹⁵ Tövbe için bkz., Hud, 11/3; Taha, 20/82; Kasas, 28/67; Şura, 42/25; Zümer, 39/53-55.

Kur'an, iftirayı şiddetle yasaklamıştır. Çünkü iftira sosyal barışı tehdit eden manevî bir hastalıktır. İftiranın gerek fert, gerekse toplum üzerinde olumsuz tesirleri vardır. İftira, insanlar arasındaki sevgi, dostluk ve güveni zedelediği gibi, toplum fertleri arasında çekişme ve düşmanlığın artmasına ve bu yolla toplum düzeninin bozulmasına sebep olmaktadır.

Kur'an, peygamberlerin kıssalarını naklederken zaman zaman onların maruz kaldığı iftiraları da anlatmaktadır. Kur'an'da, geçmişte, Allah'ın elçilerinin ve onlar gibi Kur'an ahlâkıyla ahlâklanmış salih kişilerin tümüne, menfaatperestlik, delilik, kendini beğenmişlik, hırsızlık, zina gibi farklı iftiralar atıldığı beyan edilmektedir. Hz. Yusuf'un hayatı inananların ve inandığı gibi yaşayanların uğradıkları bu tür iftiraların örnekleriyle doludur. Hz. Musa, Hz. Süleyman ve hatta Hz. Muhammed, kavimleri tarafından haksız iftiralara uğramış peygamberlerdendir. Aynı şekilde Hz. Meryem, Peygamberimiz (s.a.s.)'in eşi Hz. Aişe ve Peygamberimiz (s.a.s.)'in yanında bulunan sahabiler de çeşitli iftiralara maruz kalmış kutlu insanlardır. Bu insanlar kendilerine yöneltilen iftiraları her zaman örnek bir sabır ve tevekkülle karşılamış, inkârcıların bu baskılarına aldırış etmemiş ve Allah'ın emrettiği ahlâkı yaşamaya ve insanları da doğru yola davet etmeye devam etmişlerdir.

Aynı şekilde bir başka mümine iftira atıldığında da, müminler, bunu sabır, tevekkül ve metanetle karşılamışlardır. İftiraya uğrayan kardeşlerinin güzel bir sabır gösterdiğinde, dünyada Allah'ın rahmetini ve ihsanını kazanacağını, ahirette ise Rabbimizin rızası ve cenneti ile ödüllendirileceğini ümit ederler.

Müminler aleyhine yapılan her konuşma, her tavır ve her zulüm mutlaka yapan kişinin dünyada ve ahirette şiddetli bir pişmanlık yaşamasına; telafisi olmayan, içini yakan, onu kahreden bir sıkıntı ile karşılaşmasına neden olacaktır.

Allah her şeyi gören, bilen ve işitendir. Allah'ın dilemesi dışında hiçbir insan başka bir insana en küçük bir zarar vermeye muktedir değildir. Hiçbir iftira, -iki kişi arasında geçse dahi- karşılıksız kalmaz. İftirayı atan unutsa dahi, onu gören, işiten ve yaratan Allah unutmaz; tüm isyankar sözlerin, iftiraların, kötü düşüncelerin ve zulümlerin ahirette cezasını verir.

İftira, dinimizde şiddetli bir şekilde yasaklanmış ve büyük günahlardan sayılmıştır. Atılan iftira ile kul hakkı alınmış olduğu için hak sahibi hakkını helâl etmedikçe iftira eden kişinin Allah tarafından affedilmesi mümkün değildir.

Kur'an-ı Kerim'in bildirdiğine göre, iftiranın en şiddetlilerinden birisi de namuslu kadınlara zina isnat etmektir. Böyleleri dünyada da ahirette de lânete uğramışlardır. Onlara büyük bir azap vardır. İffetli kadınlara zina isnat edip de, dört şahitle ispat edemeyenlere ceza olarak seksen değnek vurulacağı (Hadd-i Kazf), şahitliklerinin ebediyen kabul olunmayacağı ve böylelerinin, hak yoldan çıkmış fasık kimseler olacağı ifade edilir.

Günah işleyen herkes gibi müfteri de yaptığı bu iftiranın günahından kurtulabilmesi için, samimi bir tövbe etmesi gerekir. Allah katında yapılan tövbenin kabul edilmesi için de, iftiraya uğrayan kişiden helâllik dilemesi gerekmektedir. Çünkü iftira, kul hakkına giren büyük bir günahtır.